

Jelen helyi tanterv először a 2016/2017. tanévben lép életbe az 12. évfolyamon, majd felmenő rendszerben – más változás nélkül – a 2020/2021. tanévben válik teljessé.

FILOZÓFIATÖRTÉNET 12. évfolyam

A bölcsesség a mindennapi élet része, természetesen nem a nagy filozófusok tanításainak ismerete, hanem a bölcsesség életirányító funkciója értelmében. Ezért fontos, hogy a felnövekvő ifjúság megismerje a bölcsélet és az élet kapcsolatát.

A filozófia a hagyományos filozófiai felfogás szerint a valóság egyetemes és mindent átfogó horizontjában „gondolkodik” a létről. A teljesség felől és a teljesség megértésének igényével közelít a létezőhöz. Globalizálódó korunkban a filozófia jelentősége nő, mert segíthet a tájékozódásban, világképünk megteremtésében, az információözön célszerű szelektálásában és felhasználásában.

A tantárgy tanítási anyagának megjelölése a filozófia meghatározásának nehézségéből adódik. Nem létezik egy igaz filozófia, hanem csak kérdések vannak, melyek nagy része állandó; és válaszok, amelyek az emberi gondolkodás történetében igen különbözőek. Jaspers szerint a filozófia útonlevést jelent. Létjogosultságát ma is az ember azon értelmi-érzelmi igénye adja, mely a világmindenség egészének megértésére irányul, ami igaz lehet akkor is, ha éppen a megértés lehetetlenségével szembesülünk. Ennek az igénynek a felkeltésére, illetve megerősítésére már a középiskolában is lehetőség és szükség van.

A középiskola záró szakaszában, heti egy órában a tantárgy célja természetesen nem lehet az, hogy a tanulók részletes és alapos ismereteket, illetve tájékozottságot szerezzenek akár csak az európai filozófiai gondolkodás két és fél évezredes fejlődéséről, problémáinak mérhetetlen gazdagságáról, az utóbbiak megoldására tett megújuló erőfeszítések során felhalmozódott páratlan szellemi tőkéről.

A megvalósítható célnak ennél sokkal szerényebbnek kell lennie, és elsősorban a következő szempontokat kell a középpontba állítania:

- A tanulók szerezzenek tapasztalatokat a filozófia sajátos, az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különböző gondolkodásmódjáról.
- Alakuljon ki bennük az emberi léttel kapcsolatos kérdések feltevésének és az önálló válaszkeresésnek a képessége; ébredjen fel bennük az igény, hogy felismerjék saját koruk lényegi problémáit és reflektáljanak a felvetődő kérdésekre.
- Ismerjék fel a filozófiának más szellemi területeket integráló és szintetizáló szerepét, értékhordozó voltát.
- Ismerjék fel azt, hogy a filozófia a közös európai kultúra egyik pillére.
- Alakuljon ki bennük az egészséges kritikai szemlélet és a tárgyyszerű, indulatmentes vitakultúra. Sajátítsák el a logikus érvelés, a vitakozás szabályait. Szerezzenek tapasztalatokat arról, mit jelent a különböző nézetek és vitapozíciók tisztelete, a tolerancia. Tudatosuljon bennük, hogy a vita alapja az alternatívák számbavétele és a választás szabadságának, illetve a szabadság korlátainak tudomásulvétele.
- Ismerjék fel, hogyan segítheti mindennapi életüket a filozófia és a tudomány.
- Jussanak el annak felismerésére, hogy a filozófia nagy problémái örök emberi kérdésekből fakadnak, s így a régi korok filozófiai nem poros bölcsesletek, hanem általános emberi problémáinkra adott válaszlehetőségek.
- Lássák be, hogy a filozófiai kérdések és a rájuk adott válaszok morális tartalmakat is hordoznak, s hogy minden embernek állást kell foglalnia az erkölcs kérdéseiben.
- Tudatosuljon bennük, hogy az a hiteles személyiség, akinek a gondolkodása, a szavai és a tettei szinkronban vannak egymással.

A tantárgy számára rendelkezésre álló szűk időkeretek arra elegendők, hogy a tanulóknban felébredjen az érdeklődés a filozófia iránt. A fent leírtak megvalósulása jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az érettség nyilvánított tanulók erkölcsileg felelősen gondolkodó, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségekké váljanak.

A filozófiaoktatás az általános fejlesztési területek közül az erkölcsi nevelést, a demokráciára nevelést, az önismeret és a társas kapcsolati kultúra fejlesztését, a családi életre nevelést, a másokért vállalt felelősség és az önkéntesség, valamint a fenntarthatóság és a környezettudatosság fontosságát támogatja sajátos tartalmi elemein, valamint tevékenységformáin keresztül. Sajátos eszközeivel hozzájárul a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia, valamint a digitális kompetencia tökéletesítéséhez.

A tanár a tanulói igényeknek és az iskola sajátosságainak megfelelően dönthet arról, hogy a tanulók milyen mélységben és módszerrel sajátítsák el a felsorolt ismeretegységeket, továbbá mérlegelheti, hogy az ajánlott filozófiai szövegek közül hányat és milyen terjedelemben dolgozzanak fel.

A helyi tanterv a kerettantervet alkalmazza irányadásként.

A filozófia kerettanterv heti 1 órában, összesen 28 órát oszt fel, melyhez a fennmaradó 10 %-ot (a végzős évf. 31 órájából 3) technikai feladatokra javaslok alkalmazni (bevezetés, félévi értékelés, év végi értékelés). A kerettanterv témaköreinek sorrendjét nehézségi fokuk szerint, a nehezebbektől a könnyebbek felé soroltam át. Az egyes órákon a témakörökön belül kronológiai rendet alkalmazunk. A helyi tantervben kijelölt szövegek többnyire a kerettanterv ajánlatát követik. A tantervben szereplő művek feldolgozandó részleteit a szaktanár választja ki. A feldolgozandó szövegek alternatívák, tehát a szaktanár lehetőségei, és a tanulócsoport képességei szerint alkalmazhatja őket.

I. tematikai egység: A filozófia. (keret: 2 óra)

1. Platón: Hetedik levél, Platón: Állam VII. 514a-518b (Barlanghasonlat), Karl Jaspers: Bevezetés a filozófiába.
2. Bertrand Russell: A filozófia alapproblémái, Jostein Gaarder: Sofie világa, Gilles Deleuze- Félix Guattari: Mi a filozófia?

II. tematikai egység: Logika (keret: 3 óra)

1. Arisztotelész kategóriatana és a logika alapfogalmai.
2. A gondolkodás és nyelv kapcsolata.
3. A kijelentéslogika alapjai.

III. tematikai egység: Ismeretelmélet (keret: 4 óra)

1. Platón: Lakoma (Diotima beszéde), Szent Ágoston: Vallomások, X. könyv.

2. René Descartes: Értekezés a módszerről, John Locke: Értekezés az emberi értelemről II. könyv, I. fejezet.

3. Immanuel Kant: A tiszta ész kritikája (Bevezetés), Tengelyi László: Kant.

4. Friedrich Nietzsche: A nem morálisan felfogott igazságról és hazugságról, Hilary Putnam: Ész, igazság, történelem („Agyak a tartályban”).

IV. tematikai egység: A létre vonatkozó kérdések (keret: 4 óra)

1. Héراكleitosz: Töredékek, Arisztotelész: Metafizika.

2. Immanuel Kant: Prolegomena.

3. Martin Heidegger: Mi a metafizika?, Bevezetés a metafizikába.

4. Ludwig Wittgenstein: Logikai-filozófiai értekezés, W.O.V. Quine: Arról, hogy mi van, Rudolf Carnap: A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül.

V. tematikai egység: Vallásfilozófia (keret: 3 óra)

1. Huston Smith: A világ nagy vallásai.

2. Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae, Pars. I., Quaestio I., Quaestio II.

3. Friedrich Nietzsche: Vidám tudomány.

VI. tematikai egység: Tudományfilozófia (keret: 4 óra)

1. Francis Bacon: Novum Organum.

2. Auguste Comte: A pozitív szellem, Moritz Schlick: A filozófia fordulata.

3. Karl Popper: A tudományos felfedezés logikája, Thomas Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete.

4. Lakatos Imre: Bizonyítások és cáfolatok, Pólya György: A gondolkodás iskolája.

VII. tematikai egység: Politikai filozófia (keret: 4 óra)

1. Thomas Hobbes: Leviatán, John Locke: Értekezés a kormányzatról II., VII., XI-XII. fejezet.

2. Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről, Isaiah Berlin: A szabadság két fogalma.

3. John Rawls: A méltányosságként értett igazságosság: politikai, s nem metafizikai elmélet, Michael J. Sandel: Az igazságosság és a közjó.
4. Roger Scruton: A nemzetek szükségessége, Francis Fukuyama: Poszthumán jövődőlők.

VIII. tematikai egység: Etika, erkölcsfilozófia (keret: 4 óra)

1. Marcus Aurelius: Elmélkedések, Arisztotelész: Nikomakhoszi Etika, Nagy Etika, Szent Ágoston: Vallomások VII. könyv.
2. Immanuel Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése, Az erkölcsök metafizikája, A gyakorlati ész kritikája.
3. Friedrich Nietzsche: A hatalom akarása: minden érték átértékelésének kísérlete, Jean-Paul Sartre: Mi az egzisztencializmus?
4. Alasdair MacIntyre: Az erény nyomában: erkölcselméleti tanulmány, Rüdiger Safranski: Mennyi globalizációt bír ki az ember?, „Közeledünk a gonosz véghez” beszélgetés Hans Jonas filozófussal.